

Formy retoryczne

Pisanie. Zdalne nauczanie 2020

Rozpiętość definicji „retoryki”

William Golding w czasie wykładu wygłoszonego 16 lutego 1977 roku na Uniwersytecie Kent w Canterbury:

Retoryka, sztuka przekonywania za pomocą słów oraz akceptowania środków perswazji, jest częścią kontraktu, który zawieramy, kiedy zapraszamy pisarza, by wtargnął do wnętrza naszych czaszek i wywołał tam swe duchy. Naturalnie, retoryka w tym znaczeniu jest materiałem w rzemiośle pisarskim, podobnie jak drewno w ciesiółce.

WIEDZA

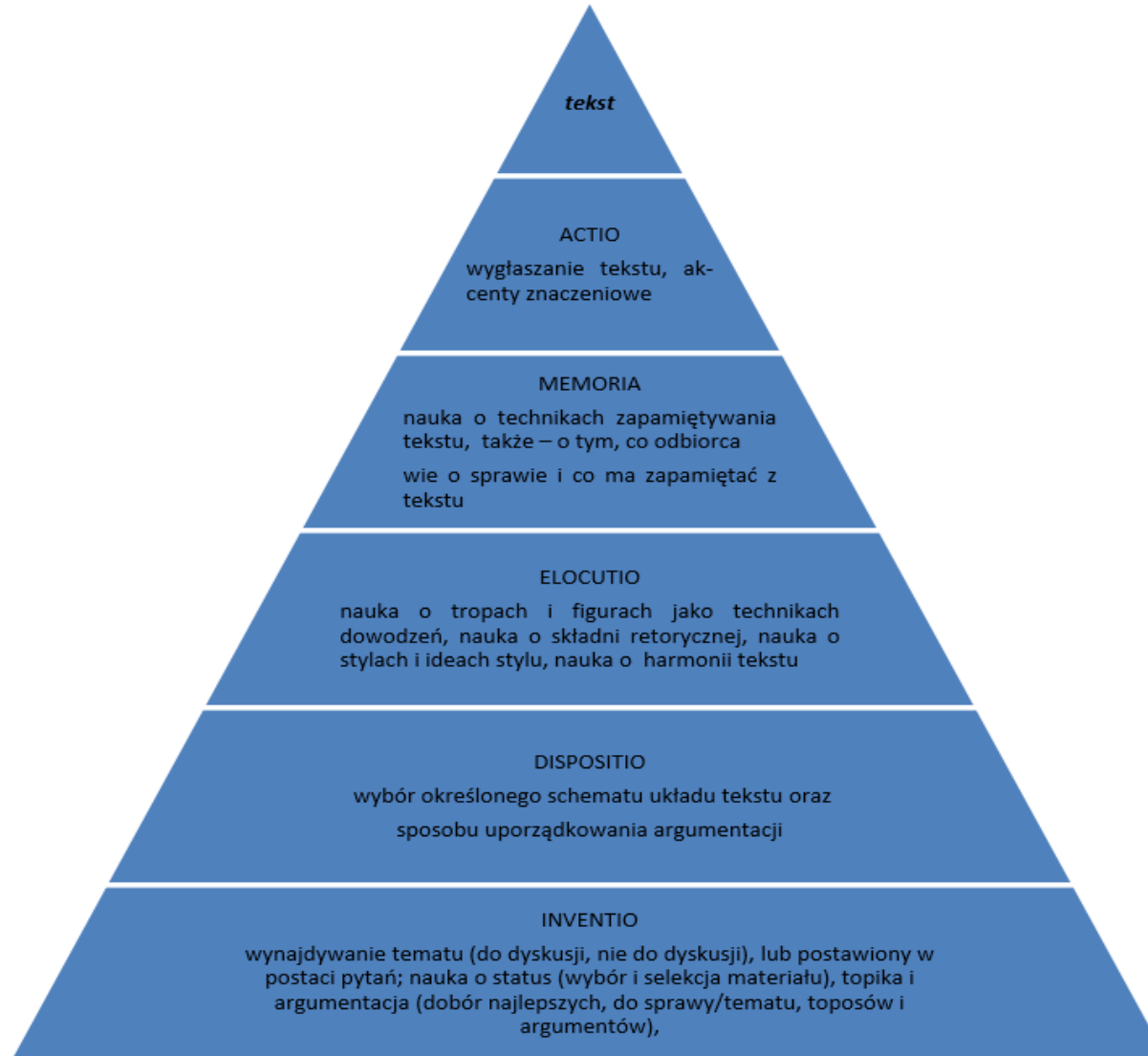
NAUKA

Retoryka i jej zastosowanie

Wybrane zagadnienia

Jak powstaje tekst?

INVENTIO -
nauka
o wyszukiwaniu
i gromadzeniu
materiału

Rodzaje spraw i sposoby ich przedstawiania: tu także **progymnasmata**

Argumentacja, w tym topika oraz erystyka, jako specyficzny typ argumentacji

Musimy precyzyjnie określić: - kto, do kogo, gdzie i po co mówi; - jaki CEL ma spełnić nasz tekst [tu: raczej doradzamy coś i, być może, odradzamy];

progymnasmata

Ćwiczenia przygotowawcze

Progymnasmata i ich podział

Rodzaj doradczy

- wymyślone opowiadanie (fabula)
- Krótkie przypomnienie danego tematu dla jakiegoś określonego celu (chreia)
- zwięzłe zdanie (sententia)

Rodzaj sądowy

- obalenie argumentów (retractio)
- potwierdzenie argumentów (confirmatio)
- ocena projektu prawa (legislatio)
- wspólne miejsca (locus communis)

Rodzaj okolicznościowy (=pochwalny)

- pochwała (laus)
- nagana (vituperatio)
- porównanie (comparatio)
- przedstawienie charakterów (ethopoeia)

Wspólne wszystkim rodzajom są:

- opis (descriptio)
- małe opowiadanie (narratio)

Wspólna rodzajom doradczemu i okolicznościowemu jest:

- ocena danego problemu (thesis)

Taktyki argumentacyjne według Arystotelesa

1. LOGOS – argumentacja rzeczowa (merytoryczna)
 2. ETHOS- podnoszenie wiarygodności nadawcy
 3. PATHOS – gra na nastrojach odbiorcy
- } taktyki
niemerytoryczne

DISPOSITIO - nauka o uporządkowaniu i rozmieszczeniu materiału

Układ tekstu (mowy) wg porządku naturalnego bądź
"artystycznego"

Układ a raczej porządek argumentacji

Przygotowujemy jakiś schemat mowy/tekstu [wstęp, opowiadanie,
argumentacja (dowodzenie, zbijanie tez przeciwnych), epilog]

ELOCUTIO - nauka o wyrażaniu

Nauka o tropach i figurach

Tropy — Figury słów i **figury myśli**

Kompozycja i rytm

Rodzaje stylów

Dobieramy odpowiednią formę słowną. Staramy się tak dobrać słownictwo, tak budować zdania, aby jak najtrafniej przedstawić naszą myśl.

dialektyka
erystyka
dialektyka
erystyczna

Przydatne źródła

Artur Schopenhauer, Erystyka czyli Sztuka prowadzenia sporów
(1830)

<https://www.studocu.com/pl/book/erystyka-czyli-sztuka-prowadzenia-sporow/arthur-schopenhauer/67933>

Jerzy Ziomek, Retoryka opisowa (1990)

http://hektor.umcs.lublin.pl/~enkrateia/strony/zajecia/wybrane_tro-py.html

Jerzy Duda

Gracz, *Autoportret*
(*Ora et kolabora*), 1982, olej
na płycie pilśniowej, 80 x
60,5 cm, Muzeum
Narodowe, Wrocław.

Interpretacja, odczytywanie tropów

ironia gr. eirōneia

„udawanie”

„zmyślanie”

„uchylanie się od obowiązku
mówienia prawdy”

- Błąd, wykroczenie, które na zasadzie licencji retorycznej przekształca się w zaletę, czyli figurę.

Figury myśli

Figury semantyczne

- Apostrofa
- Pytanie retoryczne
- Corretio – poprawianie własnej wypowiedzi
- Exclamatio - wykrzyknienie
- Personifikacja

Figury dialektyczne. Chwył a efekt artystyczny

- Percursio
- Praeteritio – pominięcie
- Sentencja
- Exemplum – opowiadanie, alegoria

Percusio (gr. epitrochasmus)

Wyliczamy okoliczności jako oczywiste, z których możemy zrezygnować.

Wyliczamy czynności, aby wzmocnić ekspresję wypowiedzi.

- "A ducha dziejów znamy? A ducha cywilizacji helleńskiej? A ducha galijskiej, ducha umiaru i dobrego smaku? A ducha nikomu prócz mnie nie znanego sielankopisarza z XVI wieku, który pierwszy użył wyrażenia "pępek" A ducha języka? Jak się mówi "wykonywa", czy też "wykonuje" .

Witold Gombrowicz *Ferdydurke*

przykład Daria Krzyżanowska

Argumentum ad personam

Argument przeciwko osobie

Za komuny, kiedy ludzie stali 10 godzin w kolejce za chlebem, to Pan zajadł się kawiozem i popijał brandy.

Przykład Jakub Kowalski

DZIENNIKARZ

A to czytaj, kto ciekawy;
wiecie choć, gdzie Chiny leżą?

CZEPIEC

No daleko, kajsi gdzieś daleko;
a panowie to nijak nie wiedzą,
że chłop chłopskim rozumem trafi,
choćby było i daleko.

A i my tu cytomy gazety

i syćko wiemy.

DZIENNIKARZ

A po co - ?

CZEPIEC

Sami się do świata garniemy.

DZIENNIKARZ

**Ja myślę, że na waszej parafii
świat dla was aż dosyć szeroki.**

Fragment *Wesela* przykład Maria Kaźmierska

Argumentum ex concessis

Dosłownie: "argument z przyzwolenia", „przecież sam mówiłeś!”

Chwył erystyczny, argument oparty na przesłankach, w które wierzy jego adresat, ale niekoniecznie sam argumentujący.

- Trzymach do Sokratesa: Powiedz, jak określasz to, co sprawiedliwe! A tylko żebyś mi nie mówił, że to jest to, co potrzebne, ani to, co pożyteczne, ani to, co korzystne, ani to, co zyskowe, ani to, co leży w czyimś interesie. Tylko jasno i dokładnie powiedz, jak to określasz.

Przykład Dalila Flicińska

Corretio – poprawianie własnej wypowiedzi

Korygujemy wcześniejszą
wypowiedź, aby uwydatnić i
uzupełnić wypowiedzaną myśl.

Ach, bądź mi wiernym! Błagam cię! Zaklinam!
Na twoje własne szczęście! Ach! Zaklinam!
Bo zginiesz luby ... nie ... razem zginiemy,
Ale ty zginiesz także, gdy ja zginę ...

J. Słowacki *Balladyna*

Retorsio argumenti

Wykorzystanie argumentu
przeciwnika na własną korzyść.

- Osoba A: To jeszcze dziecko, trzeba mu pobłażać. Osoba B: Właśnie dlatego, że jest jeszcze dzieckiem, należy je ukarać, żeby się jego złe przyzwyczajenia nie zakorzeniły.
 - Artur Schopenhauer, *Erystyka czyli Sztuka prowadzenia sporów* (1830)

Argumentum a fortiori (ze wzmocnienia)

Jeśli „x”, to tym bardziej „y”.

Argument występuje w wersji:

- a minori ad maius (z mniejszego do większego) – np. skoro nie można wyprowadzać tu psów, to tygrysów też nie;
- a maiori ad minus (z większego do mniejszego) – np. skoro tolerujemy rozpustę, to nie zabraniajmy flirtów.

Artur Schopenhauer, *Erystyka czyli Sztuka prowadzenia sporów* (1830)

Argumentum ad verecundiam (łac. „argument do nieśmiałości”)

Efekt autorytetu

- Ipse dixit (łac. „on sam powiedział”).

Skoro Einstein powiedział: „Bóg nie gra w kości ze wszechświatem”,
to znaczy, że Bóg musi istnieć.

przykład Agata Jakubowska

Komentarz krytyczny

Pisanie, 12.11.2010

r.

Daniel C. Dennett,
Dźwignie wyobraźni
i inne narzędzia do
myślenia, przeł.
Łukasz Kurek, Kraków
2015.

Bennett tworząc reguły komentarza krytycznego, nazywa je regułami Rapoporta, zapożyczając strategię od psychologa społecznego, zwolennika teorii gier, który w latach 80. XX w. rozpoczął badania nad altruizmem.

- Wyrazić stanowisko przeciwnika tak jasno, dokładnie i sprawiedliwie, aby powiedział on „Dziękuję, żałuję, że nie pomyślałem, aby ująć to w ten sposób”.
- Wyliczyć wszystkie punkty sporne (zwłaszcza jeśli nie są one przedmiotem ogólnej czy powszechnej zgody).
- Wspomnieć o wszystkim, czego nauczyłeś się od swego przeciwnika.
- Tylko wtedy masz prawo wypowiedzieć choć jedno słowo krytyki lub podjąć próbę odrzucenia krytykowanego stanowiska.

Dennett, s. 51.